

Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych w praktyce sądowej

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

Oddajemy do rąk Czytelników książkę poświęconą węzłowym zagadnieniom zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, będącą pokłosiem dyskusji przedstawicieli nauki prawa postępowania cywilnego i praktyków prawa prowadzonej podczas III Forum Prawa Procesowego Cywilnego, które odbyło się w dniu 19.11.2021 r. w Łodzi pod hasłem „Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych w praktyce sądowej”. Forum to zostało tradycyjnie już zorganizowane przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, Wydawnictwo C.H. Beck i Ośrodek Naukowo-Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej.

Tytułem wstępu wypada przypomnieć, że polskie regulacje dotyczące zabezpieczenia roszczeń musiały odwołać się do ustawodawstw państw zaborczych, w których znane były przepisy o zabezpieczeniu powództwa, zarządzeniach (nakazach) tymczasowych czy też egzekucji dla zabezpieczenia. W dawnym Kodeksie postępowania cywilnego na pierwszy plan wysunęło się postępowanie zabezpieczające, pozostawiając w tle samą instytucję zabezpieczenia roszczeń. Współcześnie postępowanie zabezpieczające określa się mianem postępowania ubocznego w stosunku do postępowania rozpoznawczego w sprawie. Udzielenie zabezpieczenia roszczenia może nastąpić wyłącznie w związku z postępowaniem rozpoznawczym. Jednocześnie postępowanie zabezpieczające przestało odgrywać rolę służebną w stosunku do postępowania egzekucyjnego.

Zabezpieczenie roszczeń dokonywane w ramach postępowania zabezpieczającego odgrywa w praktyce sądowej ogromną rolę. Służy ono udzieleniu tzw. tymczasowej ochrony prawnej, a w szczególności zapewnieniu wykonalności orzeczenia sądowego w sprawie lub tymczasowemu unormowaniu stosunków pomiędzy stronami postępowania. Zabezpieczenie roszczenia nie może zastąpić postępowania rozpoznawczego, gdyż ustanowienie o udzieleniu zabezpieczenia nie stanie się orzeczeniem rozstrzygającym sprawę co do istoty. Przed definitywnym rozpoznaniem sprawy cywilnej stan majątkowy dłużnika może jednak ulec istotnym zmianom, które powodować będą niemożność przymusowego wykonania orzeczenia sądowego. Zabezpieczenie roszczenia pozwala w szczególności zapobiec rozporządzeniom dłużnika jego majątkiem bądź przedmiotem dochodzonego świadczenia, uniemożliwiających wierzycielowi zaspokojenie przysługującego mu roszczenia w drodze egzekucji.

O znaczeniu ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu zabezpieczającym świadczy wyodrębnienie przepisów o tym postępowaniu w postaci części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego, zatytułowanej „Postępowanie zabezpieczające” (art. 730–757 KPC). W odrębnej regulacji postępowania zabezpieczającego dostrzec należy odmienną ochronę prawnej udzielanej w tym postępowaniu w stosunku do ochrony udzielanej w postępowaniu rozpoznawczym bądź postępowaniu egzekucyjnym.

W Kodeksie postępowania cywilnego wyraźnie rozróżnia się zabezpieczenie roszczeń pieniężnych i inne wypadki zabezpieczenia. W praktyce sądowej częstszymi wypad-

kami zabezpieczenia są zabezpieczenia dotyczące roszczeń pieniężnych. Sąd udziela ich m.in. poprzez sposoby określone w art. 747 KPC. Szczególne uregulowania dotyczące zabezpieczenia roszczeń pieniężnych zawarte są w przepisach art. 752–752⁶ KPC.

W polskim piśmiennictwie prawniczym stosunkowo rzadko podejmowane są wątki objęte tytułem książki. Publikacja niniejsza jest próbą w miarę systematycznego przedstawienia zagadnień procesowych aktualnie wyłaniających się na gruncie zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. Wybór tematów poszczególnych rozdziałów jest podyktowany potrzebą kompleksowej i praktycznej analizy tych zagadnień. W pierwszej kolejności zostały przeprowadzone rozważania natury ogólnej, albowiem dopiero na tym tle możliwe jest przedstawienie specyfiki zagadnień zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. Omówione zostały cele i funkcje postępowania zabezpieczającego z uwzględnieniem charakteru prawnego tego postępowania oraz odmienności ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu zabezpieczającym. W ramach rozważań poświęconym postępowaniu zabezpieczającemu w ogólności przedstawiono standardy rzetelności tego postępowania.

Książka obejmuje nie tylko analizę postępowania zabezpieczającego jako takiego, lecz ma także odpowiadać potrzebom praktyki. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, niniejsza publikacja nie ogranicza się do zabezpieczenia roszczeń pieniężnych na etapie samego orzekania (etap rozpoznawczy), lecz dotyczy również skutków wydanego postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia roszczenia pieniężnego (etap wykonawczy). O ile przepisy części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego w zasadzie normują etap pierwszy, tj. rozpoznawczy, o tyle w odniesieniu do etapu drugiego (wykonawczego) zawierają przede wszystkim klauzulę ogólną (art. 743 KPC), na podstawie której wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia następuje według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym stosowanych odpowiednio albo w inny sposób.

Na tle regulacji dotyczącej zabezpieczenia roszczeń pieniężnych występuje wiele wątpliwości i niejasności, z którymi niewątpliwie wciąż musi zmagać się praktyka, tym bardziej że jak dotąd problematyka ta nie była przedmiotem szerokiej debaty. Przykładem takiej regulacji jest art. 730¹ § 2¹ KPC normujący tzw. uproszczone postępowanie zabezpieczające (por. także art. 735¹ KPC). Wprowadzony z dniem 1.1.2020 r. przepis art. 730¹ § 2¹ KPC, z założenia mający przyspieszyć i ułatwić udzielanie zabezpieczenia niektórych roszczeń pieniężnych, już od chwili wejścia w życie wywołuje kontrowersje co do przesłanek jego stosowania. Wiele problemów powstaje również na gruncie wykonania tytułu zabezpieczenia w drodze egzekucji sądowej. Problemy te wynikają w szczególności na tle stosowania na tym etapie właściwych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Z jednej strony do egzekucyjnego wykonania zabezpieczenia stosuje się bowiem przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, które w tym wypadku mogą być stosowane wprost bądź z określonymi modyfikacjami dostosowanymi do specyfiki postępowania zabezpieczającego (art. 743 § 1 KPC), z drugiej zaś strony – przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające zawierające uregulowania szczególne i modyfikujące niekiedy w sposób istotny instytucje prawa egzekucyjnego stosowane do wykonania tytułu zabezpieczenia (zob. np. 752 § 1 czy też art. 752² § 1 KPC). W świetle takiego układu przepisów wbrew praktyce egzekucyjnej należy przyjąć brak podstaw do przekazywania komornikowi przez banki kwot z zajętego w trybie wykonania zabezpieczenia rachunku bankowego. Problemy nie omijają także wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia w Polsce. Jak dotąd w literaturze praw-

niczej temu zagadnieniu niewiele poświęcono uwagi mimo, że europejski nakaz zabezpieczenia ze względu na możliwości zabezpieczenia środków zgromadzonych na rachunkach bankowych prowadzonych w państwach członkowskich w zunifikowany sposób ma duże znaczenie praktyczne.

Wprawdzie większość rozdziałów tej książki jest poświęcona zagadnieniom zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, jednak są w niej zaprezentowane inne wątki dotyczące problematyki zabezpieczenia roszczeń. Przykładowo, w książce poświęcono miejsce udziałowi zabezpieczenia w sprawach, które podlegają rozpoznaniu w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, postępowaniu o zniesienie współwłasności i w postępowaniu o dział spadku. Jest to tym bardziej cenne, że problematyka udzielenia zabezpieczenia w sprawach działowych pozostawała w literaturze prawniczej całkowicie na uboczu. Ponadto książka zawiera omówienie zagadnienia obrony zobowiązanego (poprzez zarzuty i skargę) w administracyjnym postępowaniu zabezpieczającym. Rozważania na ten temat, oprócz waloru praktycznego, są szczególnie wartościowe z perspektywy analizy prawnoporównawczej środków zaskarżenia zarówno w postępowaniu zabezpieczającym w sprawach cywilnych, jak i w administracyjnym postępowaniu zabezpieczającym. Dane te mogą być inspiracją do poszukiwania optymalnych rozwiązań procesowych polepszających standardy rzetelności postępowania zabezpieczającego.

W książce przedstawione są rzeczywiste problemy natury praktycznej i teoretycznej wyłaniające się na tle aktualnie obowiązujących regulacji prawnych z zakresu postępowania zabezpieczającego. Ilustracją i tłem dla prezentacji problemów występujących w praktyce wymiaru sprawiedliwości na gruncie zabezpieczenia roszczeń jest publikowane orzecznictwo Sądu Najwyższego, które ma jednak rozmiar ograniczony. W tym miejscu należy zastrzec, że ugruntowaniu linii orzeczniczej co do problematyki zabezpieczenia roszczeń nie sprzyja wprowadzone nowelą z lipca 2019 r. tzw. zażalenie poziome przysługujące na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia (art. 741 § 2 KPC). Pozbawienie tego zażalenia dewolutywności należy ocenić negatywnie. W tym kontekście za zasadniczy walor tej książki należy uznać przedstawienie przez jej Autorów propozycji rozwiązania szeregu problemów wyłaniających się na gruncie stosowania przepisów normujących postępowanie zabezpieczające.

Książka jest adresowana do przedstawicieli wszystkich zawodów prawniczych, a także osób zainteresowanych problematyką postępowania zabezpieczającego.

dr hab. *Robert Kulski*, prof. UŁ

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl